

Iverksetting av handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser

Bakgrunn og formål

Regjeringens handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser ble vedtatt i juni 2007.

Regjeringens mål er å få et forbruk og en produksjon som er mest mulig bærekraftig. Offentlig sektor må gå foran og vise vei. Det betyr at både stat, kommuner og fylkeskommuner må tilrettelegge for miljø- og samfunnsansvar gjennom sine styringssystemer, og at kompetansen på området styrkes. Undersøkelser viser at dette er de viktigste forutsetningene for at miljø og etiske hensyn kan bli en viktig del av dagens offentlige innkjøp.

Første trinn i handlingsplanen er å gjennomføre en miljøpolitikk for statlige innkjøp med konkrete krav til statlige virksomheter innen prioriterte produktgrupper.

Regjeringen ønsker at også kommuner og fylkeskommuner samtidig gjør et tilsvarende arbeid i sine innkjøp.

Formålet er:

- At miljøbelastningen fra innkjøp av varer og tjenester skal bli så liten som mulig
- En effektiv bruk av ressurser
- Å bidra til innovasjon og et konkurransedyktig næringsliv

En viktig sak for miljø og næringsutvikling

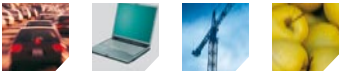
Offentlig sektor kjøper i dag varer og tjenester for ca. 300 mrd. kr årlig. Dette er en stor andel av etterspørselen i det norske markedet. Dersom vi lykkes med gjennomføringen av handlingsplanen, vil dette få stor betydning for miljøet. Miljøteknologi og miljøbaserte tjenester er et av de raskest voksende markedene i verden i dag. En stor og målrettet offentlig etterspørsel på miljøområdet kan derfor også være et viktig bidrag til nye arbeidsplasser og et framtidig næringsliv.

Valg av produktområder og miljøkriterier

Innkjøp som er relevante for klima, energi, helse og miljøfarlige kjemikalier og biologisk mangfold blir prioritert. Følgende produktområder er valgt ut:

- Bygg- og eiendomsforvaltning, inkludert energibruk og tropisk tømmer
- Transport og bil, inkludert tjenestereiser
- IKT- utstyr
- Tekstiler, inklusive vask og rens
- Medisinsk/hygienisk forbruksmateriell
- Trykksaker og papir, kontormøbler og -rekvisita, renholdstjenester og hotelltjenester

Nasjonalt panel for miljøbevisste innkjøp (Innkjøpspanelet) har utviklet felles, veiledende miljøkriterier som stilles til rådighet for alle innkjøpere i stat, kommuner og fylkes-

kommuner. Kriteriene er utviklet i samarbeid med eksperter på innkjøpsregelverket og representanter for bransjemiljøene. Kriteriene har også vært ute på høring hos nøkkelmiljøer i de ulike bransjene og er nå tilgjengelige på Innkjøpspanelets nett-side: www.innkjopspanelet.no.

Miljøkriteriene vil bli regelmessig revidert og oppdatert.

Forutsetninger for å lykkes

Offentlige innkjøp har de senere årene blitt et vanlig virkemiddel i miljøpolitikken. Ikke minst innenfor EU-området tar stadig flere land i bruk dette virkemiddelet. Etter hvert som flere samfunnshensyn skal ivaretas gjennom offentlige innkjøp, stilles det imidlertid nye krav til kompetanse, rutiner, kapasitet og samarbeid. Innkjøpsfaget er derfor i ferd med å bli noe mer enn hva det har vært tidligere. Dette gjør at også kravene til ledelse og politisk styring blir større.

En rekke evalueringer peker på at følgende premisser er særlig viktig for å nå gode resultater:

- Det må bygges opp støttefunksjoner og kompetanse
- Det må skje en aktiv styring fra regjeringensnivået og nedover i alle ledd

Forutsetningen for å lykkes med handlingsplanen er at alle virksomheter tar sin del av ansvaret.

Gjennomføringen av handlingsplanen – ansvar og roller

For 2009 er det et mål at alle statlige virksomheter gjennom tildelingsbrevene skal bes om å følge opp handlingsplanen systematisk.

Noen statlige virksomheter og kommuner har allerede prøvd ut miljøkrav i sitt innkjøpsarbeid. Andre virksomheter er så store at de allerede har kompetanse på området, for eksempel Forsvaret, Vegvesenet, Statsbygg og noen av de største bykommunene. De fleste virksomhetene har imidlertid begrenset kompetanse og kapasitet til å arbeide med dette. Det vil derfor bli knyttet en faglig støttetjeneste til handlingsplanarbeidet.

Nasjonalt nivå

Hele regjeringen står bak handlingsplanen. Miljøverndepartementet, Fornyings- og administrasjonsdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet har et overordnet ansvar for gjennomføring av handlingsplanen.

Direktoratet for forvaltning og IKT (DIFI) vil få et utøvende ansvar på nasjonalt nivå. DIFI bygger i disse dager opp en egen avdeling for å ivareta de statlige innkjøpsoppgavene på en helhetlig måte. Når fagmiljøet i direktoratet er etablert, vil DIFI ha en sentral rolle i den operative oppfølgingen av handlingsplanen.

Fylker og kommuner

For å gi de offentlige virksomhetene den hjelpen de måtte trenge vil det bli etablert et *knutepunkt* i hvert fylke/region.

Knutepunktfunksjonen bør legges til innkjøpsmiljøer som har en faglig tyngde og som allerede arbeider med innkjøp på vegne av flere virksomheter. Interkommunale samarbeid og fylkeskommuner er eksempler på slike miljøer.

Knutepunkt kan også legges til et statlig innkjøpsmiljø eller til en stor kommune som har mye kompetanse, selv om disse i dag ikke gjør innkjøp på vegne av andre virksomheter.

I knutepunktene vil arbeidet med gjennomføring av handlingsplanen være en oppgave i tillegg til eksisterende arbeid med innkjøp. Aktuelle oppgaver vil være:

- bidra til miljøbasert innkjøpspolitikk for hele fylket/regionen (stat og kommune)
- innarbeide miljøkriteriene i fellesavtaler
- dialogkonferanser og kurs sammen med leverandørmiljøene
- kurstilbud for politikere, ledere og innkjøpere
- bistå med maler for gode innkjøpsprosesser, der miljø inngår
- praktisk bistand ved enkeltinnkjøp

Statsetater som dekker større regioner bør kunne benytte seg av knutepunktet i det fylket der regionkontoret er lokalisert.

Det kan være en fordel om knutepunktene etablerer nettverk seg imellom.

Selv om miljø utgjør trinn 1 i handlingsplanen, kan knutepunktene etter hvert også få oppgaver knyttet til andre samfunnshensyn, som etikk og universell utforming – eller videre oppbygging av regelverkskompetanse i offentlige virksomheter.

For å sikre samarbeid, framdrift og legitimitet i dette arbeidet, skal det etableres en **styringsgruppe** for handlingsplanarbeidet i hvert fylke/region. Styringsgruppen bør være sammensatt av ledere på høyt nivå fra fylkesmann, fylkeskommune og kommunene/KS. Næringslivet bør også være representert i denne gruppen. Knutepunktet kan være sekretariat for styringsgruppen.

Sentrale oppgaver for styringsgruppen vil være:

- valg av knutepunkt
- ha det overordnede ansvar i fylket for gjennomføring av handlingsplanarbeidet
- sørge for en god kopling mellom næringslivet og offentlig sektor
- bidra til at arbeidet får den nødvendige forankring og støtte hos ledere og besluttsende organer
- vurdere behov og mulighet for tilleggsressurser utover den statlige basisbevilgningen

Regionale statsetater er sentrale i arbeidet med handlingsplanen. Fylkesmannen har en rolle som samordner i den "regionale stat" og er mellomleddet mellom regjeringen og kommunene. Derfor er det naturlig at fylkesmannen har følgende rolle i handlingsplanarbeidet:

- ta initiativet til etablering og sammensetting av styringsgruppen og ledelse av denne
- være pådriver og samordner i handlingsplanarbeidet
- rapportere til sentralnivået om resultater og framdrift i fylket

Kommuner og fylkeskommuner representerer et stort innkjøpsvolum. En aktiv, miljøbasert innkjøpspolitikk i kommunesektoren vil derfor være et viktig bidrag til å nå regjeringens mål.

KS har inngått en egen avtale med Miljøverndepartementet om å være pådriver for "livskraftige" kommuner. I noen kommuner vil innkjøp være en del av dette programmet.

Det er ønskelig at KS sentralt stimulerer sitt nettverk i kommuner og fylkeskommuner til å delta aktivt i arbeidet med handlingsplanen. Eksisterende interkommunale innkjøpsløsninger kan være velegnet som knutepunkt.

Arbeidet med miljø i offentlige innkjøp har klare koplinger til næringspolitikk og nytenkning. Dette kan være av interesse for det næringspolitiske arbeidet i fylket. Felles innkjøpsløsninger i fylkeskommunal regi kan også være velegnet som "knutepunkt."

Samspillet mellom innkjøpere og leverandører vil stå sentralt i handlingsplanen. En kan heller ikke se bort fra at de prinsipper og kriterier som ligger i handlingsplanen, også kan bli tatt i bruk av innkjøpere i næringslivet.

Varighet - Trinnavvis oppstart

Programmets totale varighet vil være fire år.

Følgende fylker vil ha oppstart høsten 2008 og avslutning høsten 2011 (pulje 1):

Hedmark
Vestfold
Rogaland
Hordaland
Sør-Trøndelag
Nordland

De øvrige fylkene/regionene får oppstart høsten 2009 og avslutning høsten 2012 (pulje2)

Oppstartkonferanser

Det nasjonale panelet for miljøbevisste innkjøp og DIFI vil i høst arrangere en oppstartkonferanse for sentrale stats-

etater og pulje 1-fylkene. Målgruppen for denne konferansen vil være statlige ledere og representanter for det politiske miljøet i fylkene. Så snart knutepunktene er valgt ut vil det bli arrangert et seminar for "knutepunktene" i fylkene, for å legge til rette for en god oppstart av arbeidet.

Framdrift 08

Etablering av styringsgrupper og valg av knutepunkter i pulje 1-fylkene september 2008.

Oppstartkonferanse for sentrale statsetater og pulje 1-fylkene november 2008.

Fagkonferanse for knutepunktene i pulje 1-fylkene november/desember 2008.

Finansiering

Miljøverndepartementet har et hovedansvar for gjennomføringen av miljødelen i handlingsplanen. Det legges opp til at knutepunktene og styringsgruppene gjennom fylkesmannen vil bli tildelt en basisfinansiering i planperioden. Det er videre lagt opp til at fylkesmennene og styringsgruppene vil få noe kompensasjon for sitt administrative arbeid med planen. Disse midlene vil bli fordelt gjennom fylkesmennene i eget brev, der også innholdet i fylkesmannens årlige rapportering vil bli beskrevet.

Siden det er tydelige koplinger mellom handlingsplanen og næringsutvikling/nytenkning, antar vi at det også kan være aktuelt for fylkeskommunene å vurdere tilleggsressurser til dette arbeidet, som en del av næringspolitikken i fylket.

